

Har elever med sociala problem och invandrarbakgrund en "varaktig begränsning" i sin förmåga "på grund av sjukdom eller skada"?

Kritik av Riksrevisionens manipulerade rapport om elever med "funktionshinder"

I rapporten, "Elever med funktionshinder – statens ansvar och insatser", som gavs ut av Riksrevisionen i augusti kom man fram till att antalet elever i den svenska grundskolan med "*varaktig begränsning*" i sin förmåga "*på grund av sjukdom eller skada*" uppgick till 46 000 [1].

Enligt uppgift från Specialpedagogiska Institutet fanns i grundskolan enligt senast tillgängliga statistik ungefär 6300 elever med fysiska funktionshinder, som odiskutabelt uppfyller definitionen ovan av "*varaktig begränsning*" av (den fysiska) funktionsförmågan "*på grund av sjukdom eller skada*" (inkluderande rörelsehindrade, synskadade och hörselskadade) [2].

Men vilka är de övriga 40 000 eleverna?

Utifrån Riksrevisionens undersökning gjordes inslaget "*Många funktionshindrade barn klarar inte skolan...*" i SVT:s Rapport den 20 augusti i år – vilket för övrigt fått utgöra introduktion till myndighetens skrivelse på hemsidan [3]. I Rapportinslaget lyftes de viktigaste slutsatserna från Riksrevisionens undersökning fram. Det sades – efter en inledning där en elev med diagnosen ADHD intervjuats om sina svårigheter i skolan: "*Svårigheter att koncentrera sig leder till dåliga resultat. En kartläggning som Riksrevisionen gjort visar att bara 57 procent av alla niondeklassare med funktionshinder når målen i svenska, matte och engelska. Det är 30 procentenheter lägre än genomsnittet.*" Kjell Larsson från myndigheten intervjuades och sade i anslutning till det ovanstående att det uppenbart fanns en stor potential att ge "*de här eleverna*" en mycket bättre start i livet.

Det verkade med andra ord som att "*de här eleverna*" – de 40 000 – främst skulle vara de som har eller borde få beteckningarna ADHD, DAMP eller andra så kallade neuropsykiatriska diagnoser.

Men bakom den officiella beskrivningen finns en annan verklighet. Det har visat sig att de ansvariga för rapporten gjort sig skyldiga till grov oredlighet i redovisningen av resultaten. En undersökning av bakgrundsmaterialet visar att de manipulerat siffrorna för att kunna dra slutsatserna ovan.

Hur ställde man egentligen frågorna i Riksrevisionens undersökning och vad visade svaren?

Så här löd några av de frågor som gick ut till alla landets kommuner (chefen för skolförvaltningen), där svaren utgjorde grunden för Riksrevisionens analys och slutsatser ovan [1]:

19 Ange antalet elever med funktionshinder – både diagnostiserade och icke diagnostiserade - i kommunens grundskolor (ej särskolan) vid slutet av läsåret 2004/05			
a	År 1-9	Antal	Uppgift är uppskattad
	Totalt antal elever med funktionshinder	_____	☐
b	År 9		
	Totalt antal elever med funktionshinder	_____	☐
	- varav antal som uppfyllt kursplanernas <u>mål att uppnå</u> för ämnena svenska, matematik och engelska	_____	☐
c	Kommentar		

20 Ange antalet elever med diagnostiserade funktionshinder i kommunens grundskolor (ej särskolan) vid slutet av läsåret 2004/05			
a	År 1-9	Antal	Uppgift är uppskattad
	Totalt antal elever med funktionshinder	_____	☐
b	År 9		
	Totalt antal elever med funktionshinder	_____	☐
	- varav antal som uppfyllt kursplanernas <u>mål att uppnå</u> för ämnena svenska, matematik och engelska	_____	☐
c	Kommentar		

På fråga 19 ska alltså skolcheferna bland annat svara på hur många elever med funktionshinder *"både diagnosticerade och icke diagnosticerade"* som finns i kommunens grundskolor. Man ska dessutom ange om uppgiften är uppskattad eller inte.

214 kommuner har svarat på frågan (av totalt 262 svarande). Och hur många *"diagnosticerade och icke diagnosticerade"* fanns det enligt Riksrevisionen i kommunernas skolor? Det här är några av uppgifterna [4]:

Kristianstads kommun med 75 686 invånare toppar i landet, både procentuellt och i antal – i den kommunen uppskattas 1900 elever av totalt 8283 vara funktionshindrade! Det är alltså 23 procent – nästan var fjärde elev.

I Kristinehamn däremot, med 24 004 invånare är 0,5 procent av alla elever funktionshindrade (13 av 2619).

Andelen funktionshindrade är alltså 46 gånger så stor i Kristianstad som i Kristinehamn.

I Mölndal med 57 970 invånare sägs 10 procent vara funktionshindrade (660 av 6500).

I Landskrona däremot, med 39 210 invånare är det 1 procent (41 av 3672).

I Linköpings kommun är hela 1830 elever av 13062 elever i grundskolan funktionshindrade, 14 procent.

Rekordet hålls dock av Mora där enligt Riksrevisionen 750 elever av 2317 – 30 procent – är funktionshindrade.

Borde inte statistikfirman (Statisticon AB) och de närmast ansvariga på Riksrevisionen reagera när andelen elever med påstådd *"varaktig begränsning"* i sin förmåga *"på grund av sjukdom eller skada"*, uppgår till 30 procent? Hade det inte varit lämpligt att ifrågasätta uppgifterna från exempelvis Mora?

Jag ställde några enkla frågor till kommunen. Det svar jag då fick var att 750 av eleverna i grundskolan i Mora kommun (de 30 procenten) får *någon form av särskilt stöd* ("alltifrån den allra enklaste formen av stöd till den allra mest omfattande"). Det svar som lämnats till Riksrevisionen var alltså *inte antalet "funktionshindrade" utan antalet som fick någon form av extra stöd*.

Det här innebär att elever med utländsk bakgrund, elever med diverse sociala problem och elever som helt enkelt behövde lite extra hjälp, av ansvariga för Riksrevisionens rapport kommit att betecknas som lidande av en *"varaktig begränsning"* i sin förmåga *"på grund av sjukdom eller skada"*!

Och allt som behövdes för att avslöja detta faktum var *en enkel fråga om den orimliga siffran stämde*. Enligt information från kommunen: "Moras elever med funktionshinder är samlade i särskolan" där det finns ungefär 60 barn från kommunen.

Än värre blir det med uppgifterna från Linköping kommun – som alltså har 1830 elever "med funktionshinder". En begäran till Riksrevisionen med stöd av offentlighetsprincipen om en kopia av det inskickade svaret, *avslöjar att de personer som behandlat uppgifterna manipulerat siffrorna*.

Linköping kommun säger i sitt inskick om den rapporterade siffran (1830): *"I antalet ingår även barn med psykosocial problematik."*

Men de personer som behandlade rapporten brydde sig inte om den tydliga förklaringen utan bakade in alla dessa 1830 elever bland eleverna med en *"varaktig begränsning"* i sin förmåga *"på grund av sjukdom eller skada"*.

En enkel fråga till Kristianstad kommun om underlaget till deras inskick visar samma sak – uppgifterna rör sig främst om de barn som av någon anledning får någon form av extra hjälp i skolan.

De "diagnosticerade och icke diagnosticerade" eleverna

Redan själva frågeställningen i fråga 19 – "diagnosticerade och icke diagnosticerade" elever – är absurd. Den vore försvarbar om det gällde elever med rörelsehinder, syn- eller hörselskador, där det är uppenbart för alla och envar att eleven har en skada eller en sjukdom. Men hur förväntas skolchefer avgöra hur stor andel av kommunens elever som "har" ADHD, även om de inte fått den beteckningen – som med andra ord är "icke diagnosticerade"?

Om vi nu för en stund accepterar den biologistiska psykiatrins tolkning av elevers svårigheter som en dysfunktion (defekt) i enskilda elevers hjärnor skulle frågeställningen i fråga 19 innebära att skolchefer på något sätt ska inhämta uppgifter om elever som har en "neurologiskt betingad sjukdom" (som tillståndet ADHD påstås vara) – utan att dessa elever själva vet det eller att någon läkare har trott eller konstaterat detta (givit en diagnos). En stor del av de elever som rapporterats som funktionshindrade i Riksrevisionens undersökning tillhör denna "odiagnosticerade" kategori.

Det första man då måste fråga sig är: Hur har någon skolchef *överhuvudtaget* kunnat svara på den frågan? Vem har räknat eller uppskattat antalet "odiagnosticerade" elever (med "neurologiskt betingade sjukdomar") i skolan?

Hur har denna "diagnosticering" av de "odiagnosticerade" gått till? Har rektorer eller lärare givit uppgifter om vilka elever som är "odiagnosticerade" – som antas lida av en neurologiskt betingad sjukdom men ännu inte officiellt fått beteckningen? Har skolsköterskor eller skolläkare utifrån journaler givit en "preliminär diagnos" om de "odiagnosticerade", eller har de, utifrån sina idéer om hur stor andelen *borde vara*, dragit till med en siffra?

Eller är det så att den neuropsykiatriska människosynen och kompetensutvecklingen drabbat en del skolchefer rejält och att de uppskattat siffrorna utifrån vad auktoriteten givit påbud om? Är det med andra ord Christopher Gillbergs och Björn Kadesjös uppskattningar som går igen – och i vissa fall fördubblats?

Ur ett etiskt perspektiv kan man fråga: Är det känt för eleverna, som rapporterats som lidande av ADHD eller DAMP (de "odiagnosticerade"), att de bedömts tillhöra denna kategori? Är det känt för deras föräldrar?

Det måste noteras att det till exempel i Svedala kommun finns 20 elever i år 9 som diagnosticerats med funktionshinder och att det i samma kommun anges att det finns 40 "odiagnosticerade". I Eksjö kommun är motsvarande siffror 13 diagnosticerade och 32

odiagnosticerade. Närmare 70 procent av eleverna som rapporterats som funktionshindrade i dessa kommuner finns alltså i kategorin ”uppskattade odiagnosticerade”.

Det troliga är att de flesta kommuner med ett stort antal ”funktionshindrade”, liksom Mora, Linköping och Kristianstad, helt enkelt inte kunnat svara på frågan utan angett det antal barn som får någon form av extra hjälp i skolan. De har alltså svarat på något annat.

Eleverna i årskurs 9 – som rapporterats inte nå målen på grund av funktionshinder

Intresseföreningen Attention tog genast Riksrevisionens rapport som ett stöd för hur många barn ”med ADHD” som det finns i grundskolan och hur skolan sviker dessa barn [5]. Föreningen är en stark förespråkare för utskrivning av amfetamin och andra psykiatriska droger till barn och vuxna, och Riksrevisionens rapport blev till ett argument för hur många barn som egentligen behöver en officiell diagnos och ”ADHD-droger”.

Men lika lite som Riksrevisionens undersökning visade något om grundskolan som helhet visade den något om eleverna i år 9 och deras målpuffyllelse.

Några exempel:

I Eksjö kommun med 16 565 invånare sägs till exempel 18 procent av alla elever som gick ut 9:an ha funktionshinder (45 av totalt 250 elever).

Men i Gislaveds kommun – inte långt därifrån – med 29 718 invånare sägs bara 0,9 procent av alla elever som gick ut 9:an ha funktionshinder (4 av 438).

Andelen elever som sägs ”ha funktionshinder” är alltså 20 gånger så stor i Eksjö som i Gislaved.

I Lerums kommun med 36 246 invånare är andelen bara 0,7 procent (4 av 601).

Men i närliggande Kungälv kommun med 38 484 invånare är den 12 procent (61 av 494).

Andelen elever som sägs ”ha funktionshinder” är alltså 17 gånger så stor i Kungälv som i Lerum.

Den allra minsta andelen har Marks kommun med 0,4 procent (2 av 467).

Och den allra största har Svedala kommun med 21 procent – mer än var femte elev (60 av 283) – och 52 gånger (!) så stor andel som i Marks kommun.

Några enkla frågor till kommunerna med de mest extrema uppgifterna visade också här att de ansvariga hade svarat på något annat än antalet elever med ”varaktig begränsning” i sin förmåga.

Det var uppenbart att den ställda frågan inte mätte något alls. Den var ett felaktigt mätinstrument som gjorde att svaren blev helt utan värde. Naturligtvis blev all fortsatt analys meningslös och alla slutsatser som drogs från denna analys helt felaktiga.

Men varken de personer som varit inblandade i rapportskrivningen på myndigheten eller den statistikfirma (Statisticon AB) som utfört undersökningen har brytt sig om detta uppenbara faktum. På sidan 5 i Statisticons rapport (sidan 43 i Riksrevisionens rapport [1]) sägs under Osäkerhetskällor och Mätfel:

”Med mätfel avses fel som kan ha uppstått genom att frågor och svar missuppfattats av den svarande. Mätfelens omfattning förmodas vara liten. Dock har uppgifterna om antal elever med funktionshinder varit svåra att ta fram för många av kommunerna och de uppskattningar av antalsuppgifterna som gjorts har varierat mycket. Detta antas ha sin förklaring i olika tolkningar av begreppet funktionshinder, trots att en definition finns i inledningen av enkäten, samt i anslutning till frågor om antal funktionshindrade elever.”

Man hävdar alltså, trots att mätinstrumentet (frågan) är så *uppenbart* felaktigt, att mätfelens omfattning förmodas vara liten.

Man antyder att det varit vissa problem att få fram uppgifter och det verkar finnas olika tolkningar, men verkar närmast förvånade över detta, och hänvisar till att det ju finns en förklaring på vad kommunerna ska svara på (”trots att en definition finns i inledningen av enkäten, samt i anslutning till frågor om antal funktionshindrade elever”).

Ingen kommun lär heller ha några problem med att ungefärligen rapportera antalet elever i grundskolan eller årskurs 9 som har fysiska funktionshinder (rörelsehinder, syn- och hörselskador). Inga underliga tolkningar och ingen godtycklighet lär drabba dessa elever. Men hur är det med de elever som enligt definitionen (sid 57 i rapporten) påstås ha ”*en varaktig begränsning*” i sin ”*psykiska funktionsförmåga på grund av sjukdom eller skada*” och där dessa sjukdomar eller skador dessutom skulle vara ”*neurologiskt betingade*” – de elever som hänförs till gruppen ”*ADHD/DAMP*”?

Det är rapporteringen om ”dessa elever” som givit upphov till det hisnande resultatet ovan från olika kommuner – i de fall kommunen nu svarat på frågan och inte på något annat.

Var och en som tagit del av exempelsvaren ovan förstår att de ansvariga för bearbetningen av svaren i Riksrevisionens undersökning gjort sig skyldiga till grov oredlighet.

De ”diagnosticerade” eleverna i årskurs 9

En genomgång av svaren på fråga 20 (”diagnosticerade” elever i år 9) visar samma mönster:

Några exempel:

I Hammarö kommun med 14 385 invånare är 15 procent av alla elever i år 9 diagnosticerade som funktionshindrade (34 av 225).

Men i Kristinehamns kommun (strax intill) med 24 004 invånare är 1 procent ”diagnosticerade” (3 av 315).

Andelen ”diagnosticerade elever” är alltså 15 gånger så stor i Hammarö som i Kristinehamn.

I Karlstad kommun med 81 667 invånare är 13 procent av alla elever i år 9 diagnosticerade som funktionshindrade (127 av 986).

Men i Värnamo kommun med 32 646 invånare är bara 1 procent ”diagnosticerade” (5 av 495).

Den allra minsta andelen har återigen Marks kommun med 0,4 procent (2 av 467).

Och den allra största har ovan nämnda Hammarö med 15 procent – 37 gånger (!) så stor andel som i Marks kommun.

Om dessa svar faktiskt är svar på frågan, och mäter andelen elever i år 9 som *officiellt* tilldelats en ”diagnos” av läkare – som i fall som Hammarö och Karlstad främst lär vara en neuropsykiatrisk beteckning – kan det sägas: *Riksrevisionen har bevisat att de neuropsykiatriska diagnoserna ADHD och DAMP utdelas på helt godtyckliga grunder.* Varför inte berätta det för läsarna?

Sammanfattning:

- Om mätverktyget är felaktigt blir undersökningsresultatet ogiltigt. Huvudfrågorna i Riksrevisionens undersökning (fråga 19 & 20) genererade de helt orimliga svaren ovan. Statistikföretaget och ansvariga personer på Riksrevisionen (som vad jag förstår numera har lämnat sina befattningar) har bortsett från det uppenbara faktumet att mätverktyget är felaktigt och att de slutsatser som dragits därför inte kan dras.
- Det har av enskilda inlämnade svar *klart* framgått att kommunen svarat på något annat än vad som avsågs i frågan. Ändå har de personer som sammanställt enkäten använt svaren. De har med andra ord medvetet manipulerat totalsiffrorna.
- Skolchefer och skolpersonal har – i de fall de svarat på frågan och inte på något annat – rapporterat att en mängd barn har ”*en varaktig begränsning*” i sin ”*psykiska funktionsförmåga på grund av sjukdom eller skada*” utan att dessa barn fått någon medicinsk diagnos. Det är att betrakta som kvacksalveri. Skolpersonalen har dock *försatts* i den situationen av den oetiska frågeställningen (fråga 19).
- De neuropsykiatriska diagnoserna ADHD och DAMP utdelas på helt godtyckliga grunder – av läkare och av skolpersonal. Det är en säker slutsats som kan dras från Riksrevisionens rapport. Det framstår som rent löjeväckande när det anlidade statistikföretaget räknar ett ”genomsnitt” av de ovan redovisade siffrorna och hävdar att man kommit fram till ett rättvisande resultat – och från detta genomsnitt drar slutsatsen att det finns 46 000 funktionshindrade i den svenska grundskolan (där alltså runt 40 000 av 46 000 skulle ”ha” tillstånd som ADHD eller DAMP).
- Termen funktionshinder nämns 190 gånger i Riksrevisionens 58-sidiga skrivelse. Trots alla orimligheter i svaren ser författarna och statistikföretaget inga problem med termen och dess definition (mer än att man antyder att den kan finnas lite olika tolkningar). Syftet med handikappolitiken i skolan ska vara att skapa *delaktighet* göra det möjligt för barn med funktionshinder att delta fullt ut i undervisningen. De hinder för full delaktighet som rörelsehindrade, syn- och hörselskadade möter måste undanröjas. Men Riksrevisionen har inte åstadkommit någon närmare granskning av dessa hinder och i vilken grad kommunerna undanröjer dessa i riktning mot att eleverna ska uppnå målen för år 9. *I stället* är rapporten byggd runt den fullständigt godtyckliga uppskattningen av ”*de här eleverna*” – i betydelsen ”diagnosticerade och icke diagnosticerade” elever med ADHD & DAMP. När dessutom vissa kommuner hänför 15 procent av eleverna i årskurs 9 till kategorin funktionshindrade bör det stå klart att syftet *inte* är integrering och delaktighet; det är i stället *segregering* – att *skapa* hinder för full delaktighet genom att omdefiniera

moraliska, pedagogiska eller allmänt sociala problem till *varaktiga begränsningar (defekter) i enskilda barns hjärnor.*

Av ovanstående skäl har jag begärt jag att Riksrevisionens skrivelse ”Elever med funktionshinder – statens ansvar och insatser” dras in och att en förklaring om anledningen till indragningen publiceras på myndighetens hemsida.

Så har inte skett, vilket är tragiskt då ansvariga personer genom sitt oetiska agerande har skadat Riksrevisionens goda anseende.

Förhoppningsvis kommer dock ovanstående genomgång av Riksrevisionens oredliga rapport att leda till att den aldrig mer refereras till i seriösa sammanhang.

Janne Larsson
skribent
Snöbollsgränd 22
129 45 Hägersten

[1] Riksrevisionen, ”*Elever med funktionshinder – statens ansvar och insatser*”, (Dnr 31-2005-0233), 16 juni 2006,

<http://www.riksrevisionen.se/upload/RiR-PM%202006-06-16%20Elever%20m%20funktionshinder.pdf>
(senast besökt den 26 november 2006).

[2] Specialpedagogiska Institutet, e-postmeddelande , 31 augusti 2006.

[3] Riksrevisionen, http://www.riksrevisionen.se/templib/pages/NewsPage_758.aspx (senast besökt den 26 november 2006).

[4] Uppgifterna hämtade från en icke publicerad sammanställning av svaren på fråga 19 och 20, gjord av Riksrevisionen, en sammanställning som fåtts ut med stöd av offentlighetsprincipen, och från några enskilda svar inlämnade av kommunerna. Antalet elever totalt i kommunerna och befolkningsuppgifter hämtade från Skolverkets och SCBs hemsidor.

[5] Attention, Pressmeddelande, den 11 augusti 2006, <http://www.attention-riks.se/download.php?id=48640.424.5>. (senast besökt den 26 november 2006).